

Aktualni germanizmi v govoru Ruš

Alenka Valh Lopert

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za prevodoslovje,
Koroška cesta 160, SI 2000 Maribor, alenka.valh@um.si

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.3.2023.7>

ISBN 978-961-286-694-5

V prispevku so predstavljene danes rabljene različice germanizmov v dveh govorih, ruškem, ki spada v štajersko narečno skupino, podrobneje k severnoštajerskim govorom (Ruše ležijo zahodno od Maribora), in govoru Malečnika, ki je umeščen v panonsko narečno skupino, in sicer med zahodne slovenskogoriške govore (leži vzhodno od Maribora). Predstavljenih je 60 samostalniških germanizmov, tematsko vezanih na hrano oziroma obroke, pijačo oziroma tekočine, pripomočke oziroma kuhinjsko posodo, ki jih večinoma uporabljajo v obeh govorih. Poudarek je na pojavnosti germanizmov v govoru Ruš.

Ključne besede: germanizmi, govor Ruš, severnoštajerski govori, štajerska narečna skupina, govor Malečnika

The article presents Germanisms in two local speeches near Maribor. The one is the Ruše (west of Maribor) local speech, which belongs to the Styrian dialect group, specifically the North Styrian sub-dialect. The second is the Malečnik (east of Maribor) local speech, which belongs to the Pannonian dialect group, specifically the Western Slovenske gorice sub-dialect. This analysis includes nouns of German origin, which are thematically related to food and meals, beverages or liquids, utensils, or kitchenware, which appear in both local speeches. The emphasis is on the occurrence of Germanisms in the Ruše local speech.

Key words: Germanisms, Ruše local speech, Styrian dialect group, North Styrian sub-dialect, Malečnik local speech

Uvod

V prispevku predstavljam 60 samostalniških germanizmov, tematsko vezanih na hrano oziroma obroke, pijačo oziroma tekočine, pripomočke oziroma posodo, tj. na kuhinjo in kulinariko, ki jih še uporabljajo današnji prebivalci Ruš in Malečnika. Primerjam različice germanizmov v obeh govorih, ki so zaradi geografskih, zgodovinskih in političnih razlogov še vedno prisotni, kot so tudi v mestni govorici Maribora. Izhodiščni nabor

germanizmov predstavlja gradivo, ki ga zbirajo prebivalci Malečnika za slovar krajevnega govora. Prevezeto besedje nemškega izvora je preverjeno in potrjeno v različnih jezikovnih virih, dodana je pomenska razlaga, predstavljena je tudi (ne)sprejetost v sodobnih slovarjih in (ne)označenost glede na socialnozvrstne kvalifikatorje.

O Rušah in Malečniku

Ruše, mesto in istoimenska občina v Dravski dolini, leži približno 14 kilometrov zahodno od Maribora.

Slika 1: Center Ruš z župnijsko cerkvijo Imena Marijinega (1387) (Kamra: spletni vir)

Najdbe žarnih grobišč v kraju kažejo, da je bila ruška pokrajina za kratko obdobje naseljena že v prvih treh stoletjih prvega tisočletja pr. n. š. (Teržan 1985: 27); »[n]ajstarejši sledovi človeka izvirajo v Rušah in na Bezeni iz železne dobe, pod Pohorje so prihajali ljudje ob Dravi navzgor vsaj že na začetku prvega tisočletja pred našim štetjem« (Koropec 1977: 76). V Rušah so našli tudi žarna grobišča iz pozne bronaste dobe, prav tako ostanke naselbin iz prazgodovine in rimske dobe ter antične gomile (Krajevni leksikon Slovenije 1995: 333–334). Tako je bila že okoli leta 905 v središču majhnega naselja sezidana kapela, današnja župnijsko cerkev Imena Marijinega pa so zgradili šentpavelski benediktinci leta 1387, prestala je več prezidav, zvonik je bil cerkvi prizidan 1519 (Župnija Ruše: spletni vir). Postala je pomembna romarska cerkev in je zelo vplivala na nadaljnji razvoj kraja (Koropec (1977: 82). Pod okriljem cerkve je delovala edina župnijska gimnazija na Slovenskem, ki je med letoma 1645 in 1758 izšolala dijake iz bližnje in daljnje okolice. Kot predhodnica mariborske klasične gimnazije je imela velik vpliv in je delovala celih 113 let (prav tam), od 1680 do 1722

so v Rušah uprizarjali gledališke igre v latinščini in slovenščini, leta 1931 so v Rušah pričeli z izgradnjo letnega gledališkega odra, ki deluje še danes (Ruše: spletni vir, več Ruška kronika 1985). Osrednja kulturna osebnost Ruš je nedvomno pesnik, bibliotekar, literarni zgodovinar, prevajalec, urednik in profesor Janko Glazer (1893–1975).

Prvo poimenovanje kraja (Snoj 2009: 363) sega v leto 109. Naselje *Röste* je z darilno listino Spanheimov prešlo v last benediktinskega samostana iz Šentpavla v Labotski dolini; 1184 nastopa ime kot *Roiste*, 1196 in *Maria Roiste*, 1211 *Röst*, 1372 *Råst*, 1480 *Rast*, 1763–87 *Maria Rast oder Hrusa*. Etimologija imena je izpeljana iz poimenovanja za prebivalce **Rovъščane*, ki je verjetno nastalo iz **rovъ* ‘rov, jarek’ in pomenilo ‘prebivalce ob jarkih, rovih’ (Snoj 2009: 363, Bezljaj 1985: 26).

Danes so Ruše samostojna občina, ki združuje poleg občinskega središča Ruš še naselja Bistrica ob Dravi, Log, Bezena, del naselja Fala ter naselji Lobnica in Smolnik. Ruše ležijo v Spodnji Dravski dolini v severovzhodni Sloveniji, na zahodnem delu Štajerske. Na severu se razprostirajo do reke Drave, na jugu pa segajo na severno pobočje vzhodnega Pohorja (Ruše: spletni vir). Izpostavljam samo vzgojno-izobraževalne ustanove, ki delujejo v Občini Ruše: Vrtec Ruše in Vrtec Bistrica ob Dravi, Osnovna šola Janka Glazerja, Gimnazija in srednja kemijska šola Ruše, enota Konservatorija za glasbo in balet Maribor, Knjižnica Janka Glazerja Ruše in Knjižnica Bistrica ob Dravi.

Malečnik leži na levem bregu reke Drave vzhodno od Maribora in je del Mestne občine Maribor. Od centra mesta je oddaljen približno štiri kilometre.

Prve omembe kraja se pojavljajo kot ime *Župnija Sv. Petra na skali pri Mariboru* (na nadmorski višini ok. 250–350 m) in segajo v leto 1236, ko se je kraj imenoval *Sv. Peter pri Mariboru* (Vrišer 1976: 3–4), obstaja tudi zapis *ad Sanctum Petrum in villa nostra* (v vasi pri Svetem Petru) (Torkar 2021: osebna korespondenca).¹ Historični zapisi imena Malečnik se začnejo leta 1321 *weingarten in der Maelsnicz*, sledijo pa 1330 *weingarten in der Melsencz*, 1372 *weingarten in der Melsnicz*, ok. 1480 *ain holtz im Malitschikh(e)n graben bey Sannd Peter*, 1824 *Maletschnigg* (Torkar 2021, po Blaznik 1986: 394–395). Torkar razlaga etimologijo krajevnega imena

¹ Silvu Torkarju se zahvaljujem za posredovane podatke o etimologiji krajevnih imen. Silvo Torkar: *O imenih Malečnik, Metava, Nebova, Celestrina in Trčova*. (Osebna korespondenca 17. 9. 2021.) Za potrebe tega prispevka samo povzemam kratko predstavitev, celota bo avtorsko zapisana in objavljena v slovarju malečniškega govora.

Malečnik s prenosom z enakega ledinskega oziroma gorskega imena. Izpeljano je s svojilno pripono *-jb* iz slovanskega manjšalnega osebnega imena **Malęta* oziroma **Malę* (k dvočlenskemu imenu *Maligoj*, ohranjenem v priimku *Maligoj*), iz česar je nastal najprej **Maleč hrib* ali **Maleča gora*, kar je bilo nato poenobesedeno v *Malečnik* oziroma **Malečnica* (Torkar 2021). Danes Krajevno skupnost Malečnik - Ruperče sestavlja devet zaselkov, in sicer poleg Malečnika so to še Celestrina, Grušova, Hrenca, Nebova, Vodole in Trčova (Malečnik: spletni vir). V središču Malečnika se nahaja župnijska cerkev Sv. Petra (1236). Vrišer (1976) je popisal bogato kulturnozgodovinsko in sakralnokulturno dediščino kraja.

Slika 2: Center Malečnika z župnijsko cerkvijo Sv. Petra (1236) in cerkvijo Matere Božje na Gorci (1517) s kapelami križevega pota (Lipov list: spletni vir.)

Za župnijsko cerkev Sv. Petra, ki stoji na strmem bregu Drave in danes spada med pomembnejše baročne spomenike, velja, da je »[...] ta cerkev imela prednico, ki je stala do leta 1730 bliže Dravi. Od te je ostal zvonik, na katerem se še pozna, da je bila prvotna cerkev nižja od sedanje«. (Vrišer 1976: 3) Nad njo se vzpenja hrib Gorca (347 m n. m.) s cerkvijo Matere Božje na Gorci (1517), spada med gotske oziroma poznogotske spomenike. Od župnijske cerkve Sv. Petra (ok. 250 m nadmorske višine) do cerkve Matere Božje na Gorci (ok. 347 m nadmorske višine) je postavljenih 14 kapelic križevega pota (Malečnik: spletni vir).

Vezi med Rušami in Malečnikom

Pomembno vez med obema krajema predstavlja akademikinja Zinka Zorko, dialektologinja, ki je raziskovala koroška, štajerska in panonska narečja. V dialektoloških raziskavah je prva obravnavala oba za članek zanimiva

govora. Govor Ruš (Zorko 1990: 203–211) je umestila v štajersko narečno skupino, predstavila pa je tudi vokalni sistem govora Metave, tj. naselja v Malečniku, ki spada po narečni karti v panonsko narečno skupino (Zorko 1993: 204).

Starejša vez pa je duhovnik Marko Glaser (Glaser: spletni vir), rojen 21. 4. 1806 na Smolniku pri Rušah, od 1843 je deloval v Malečniku, ki se je takrat imenoval Sveti Peter, kjer je tudi umrl 9. 12. 1889. Aprila 1843 je nastopil delo v Župniji Sv. Petra pri Mariboru, njegov prispevek župniji in kraju je izjemen – prenovil je župno cerkev in podružnico Matere božje na Gorci, zaslužen je za 14 kapelic križevega pota (1847); bil je tudi Slomškov prijatelj in pomočnik, 1856 je pripravil selitev škofijskega sedeža iz Št. Andraža, prav Glaser naj bi bil zaslužen za nastanitev vseh institucij v Maribor (in ne v Celje). Bil pa je tudi nabožni pesnik in pisatelj (Rezman 2016: 9–50, 2019: 39–40). Po njem se imenuje obnovljen in leta 2021 odprt salon z galerijo, kjer potekajo različne kulturne prireditve (Glaserjev salon: spletni vir). Že njegov ded Jožef Glaser iz Dvorjan (1770–1799) je bil učitelj in organist v kraju Sv. Peter pri Mariboru. Jožefov sin Mihael, Markov oče, je »[...] začetnik glavne linije rodbine Glaser oziroma Glazer, ki ji lahko v okviru Župnije Ruše neprekinjeno sledimo od konca 18. stoletja pa do danes« (Grahornik 2016: 51–57). Markov polbrat Josef/Jožef je stari oče pesnika Janka Glaserja in praded Alenke Glazer (1926–2020), oba sta domovala do smrti v Rušah. Duhovnik Marko Glaser je pokopan pred glavnim vhodom v cerkev Matere Božje na Gorci, prav tako njegova sestra Marija, ki mu je pri delu pomagala 58 let. Z rojstnim krajem je bil Marko Glaser vsa leta povezan, ob zlati maši 1879 so mu zato »hvaležni Rušanci« darovali medaljon, ki je zaradi posluha za kulturno dediščino dr. Sebastijana Valentana, današnjega župnijskega upravitelja in pravnega zastopnika Župnije Sv. Peter pri Mariboru – Malečnik obnovljen in na ogled v župnišču.

O govoru Ruš in Malečnika

Prva je govor Ruš in naselja Smolnik dialektološko predstavila Zorko (1990: 203–211, 1995: 308–318) in ga umestila v »[...] štajersko narečno skupino, podrobneje k severnoštajerskim govorom«. Zlasti to velja za glasoslovje, saj ruški govor »[...] z ozkimi in srednjimi *e* in *o* predstavlja vezni člen med štajerskimi in koroškimi govori« (Zorko 1995: 308), prav tako je zajela skladnjo (pomožni glagol na začetku povedi, glagol pogosto na koncu itd.)

in oblikoslovje (ženske sklonske končnice se širijo tudi v moški sklanjatvi, v množini samostalnikov srednjega spola ni, saj so prešli med ženske itd. Besedja posebej ni popisala, iz zapisanega gradiva pa se razbere, da govor Ruš ohranja veliko germanizmov, prisotnih zaradi zgodovinskih, političnih in cerkvenih razlogov. Ruški govor je obravnavan tudi v dveh diplomskih nalogah, in sicer Marhl (2006) in Srnko (2013). Leta 2019 je na Gimnaziji in srednji kemijski šoli v Rušah nastal *Slovar ruškega govora*, ki so ga »[...] z namenom, ohraniti dediščino naših prednikov iz Ruš z okolico in predati jezik našim potomcem« sestavili profesorji in dijaki šole (Denac 2019: 1). Zajeli so okoli petsto besed (nekaj tudi besednih zvez: *cuker mi je pado* ‘utrujen’), od tega veliko germanizmov, tudi takšnih, ki jih v naboru pogovornih besed malečniškega govora ni (še) zapisanih (*cukrhud* ‘zimski radič, štrucar’, *šluk* ‘požirek’, *makaronflajš* ‘meso s testeninami’). Torej so te besede še vedno žive tudi med mladimi.

Krajevni govor Malečnika je umeščen med zahodne slovenskogoriške govore panonske narečne skupine. Vokalni sistem govora enega od zaselkov, in sicer Metave, je analizirala Zorko (1993, 204) in ga je po takratni delitvi opredelila kot zahodno goričansko narečje. Do sprememb v poimenovanju goričanskega narečja v slovenskogoriško narečje je prišlo 1995 (Koletnik: 2001: 38–40). Zorko (1998: 204) je oznako zahodno slovenskogoriško narečje pri naslednji objavi tudi sprejela. Koletnik (2022: 53–75) je prva podala celostno dialektološko podobo govora Malečnika, in sicer je analizirala glasoslovne (izguba tonemskih nasprotij itd.), oblikoslovne značilnosti (odstopanja od slovenskega knjižnega jezika le v posameznih sklonskih morfemih itd.) in besedje (prisotni so panonizmi, nemške besede, manj romanske). O poimenovanju oseb v govoru Malečnika je pisala Stramljič Breznik (2022).

O germanizmih v govoru Ruš in Malečnika

Občina Ruše meji na Mestno občino Maribor, Malečnik pa je del Mestne občine Maribor. Mariborska mestna govorica se razvija pod vplivom treh narečnih baz (Zorko 1988/89), tj. štajerske, kamor spada tudi govor Ruš, panonske, kamor spada govor Malečnika, in koroške, ki se na zahodu dotika tudi Ruš.

Ruše in Malečnik sta bila glede na geografsko lego, zgodovinske razloge in dolge meje s sosednjo Avstrijo pod velikim vplivom germanskega besedja. Odnosi med slovenščino in nemščino obstajajo že več stoletij (Toporišič

1991: 13–19), vplivi na različne jezikovne ravnine – tako v fonologiji, pisavi, oblikoslovju, besedju, morfemati, na skladenjski ravnini, v frazeologiji – so zato povsem razumljivi.

Šekli (2015: 32) deli germanizme na starejše, ki so bili iz starih germanskih jezikov prevzeti v praslovanščino do ok. 800 n. š., in mlajše, ki so bili iz germanskih jezikov oziroma njihovih zemljepisnih in časovnih različic prevzeti v posamezne slovanske jezike po ok. 800 n. š.

Besede tujega izvora so vse tiste, ki niso nastale v jezikovnem kontinuumu slovenščine, temveč v jezikovnem kontinuumu katerega koli drugega, živega ali mrtvega jezika. Če beseda tujega izvora pride v slovenščino, če so jo torej začeli uporabljati tudi slovenski govorniki v slovenskem kontekstu, rečemo, da smo besedo prevzeli. Besede tujega izvora lahko torej nekoliko krajše imenujemo prevzete besede. (Snoj 2006: 343)

Razlogi za prevzem besed iz drugih jezikov:

Izhodiščna pozicija izposojenke je govorjeni jezik, praviloma narečje, izhodiščna pozicija tujke pa napisani, praviloma knjižni, pogosto strokovni jezik. Iz izhodiščne pozicije si je prevzeta beseda lahko ali pa ne utrla pot tudi v druge zvrsti: majarón je kot prvotna izposojenka našla mesto tudi v knjižnem jeziku, ávto pa kot prvotna tujka tudi v pogovornem jeziku in narečjih. Motiv za prevzem je pri izposojenkah in tujkah enak. Preprosti človek ali izobraženec je besedo, ki jo je slišal oz. videl zapisano v tujem jeziku, uporabil v svojem jeziku, ker je z njo hotel poimenovati stvar, pojem ali dejanje, za katerega v svojem besednem zakladu ni našel ustreznega poimenovanja; bodisi da za ustrežno besedo v svojem jeziku ni vedel, bodisi da je dejansko ni bilo. (Snoj 2005: 115)

Pojem *prevzeta prvina* je uvedel Toporišič leta 1971 (Toporišič 2006: 62–63). Razložil jo je kot besedo, ki se v kateri jezik dobi iz kakega drugega jezika (ali v knjižni jezik iz kakega narečja istega jezika). Nastopa (a) kot občno ime (t. i. *sposojenka*, če je povsem prilagojena jeziku prevzemalca; če ni prilagojena, gre za *tujke*) ali (b) lastno ime (gre za podomačena, pol-citatna imena) (Toporišič 1992: 218). Za *izposojenko* (Toporišič 2006: 68) je uvedena kazalka na *sposojenka* (2006: 299), tj. beseda (besedna zveza), ki je prišla iz drugega jezika in je popolnoma prilagojena zgradbenim lastnostim prvin slovenskega (knjižnega) jezika.

Prevzete besede Snoj ločuje drugače kot Toporišič, in sicer na *izposojenke* in *tujke* ter pojasnjuje razliko med obema terminoma:

Osnovna razlika med izposojenko in tujko je torej ta, da je izposojenko preprosto ljudstvo vpeljalo iz sosednjega narečja tujega jezika v svoje narečje, tujka pa je prevzeta beseda, ki jo je v slovenski knjižni jezik iz tujega knjižnega jezika vpeljal izobraženec. Povedano še krajše: izposojenka je ljudska, tujka pa knjižna prevzeta beseda. (Snoj 2005: 115)

Tujka je »[...] prevzeta iz/prek nesosednjega jezika; prevzeta iz/prek v času izposoje mrtvega jezika; se izgovarja pod vplivom tuje pisave«, izposojenka pa »[...] vsebuje nepredvidljive glasovne spremembe; vsebuje narečne značilnosti; se pomensko v slovenščini razvija samostojno« (Snoj 2006: 348)

Toporišiču (1992: 47) je germanizem (1) iz nemščine *prevzeta* jezikovna prvina, zlasti besedna in v knjižno normo ne sprejeta, npr. *merkati*, *ketna*, *fleten*, *fejst*, *lavfati*, *viža*, *ohcet*, *gnada*, *fara*. Tudi skladijska (*hoditi k nogam*, *ta hiša tiga človeka*), redkeje pravopisna (*odkod* 'woher') ali izgovorna (*/münstər/*) ali (2) iz nemščine *prevzeta* prvina sploh.

Podrobne razloge za številne germanizme v slovenščini navaja Šekli (2015: 41–42). »Južni rob Štajerske« je ostal pod upravo Avstrije dlje kot druge dežele, zato so germanizmi na severnem mejnem območju močno prisotni:

Nemški kulturni vpliv na slovensko kulturo in posledično vpliv nemščine na slovenščino se je začel v času po političnoupravni priključitvi alpskoslovenskih (staroslovenskih) kneževin Karantanije in Karniole vojvodini Bavarski oz. frankovski državi v drugi polovici 8. stoletja ter začel v osrednjeslovenskem prostoru (ne pa tudi na južnem Koroškem in južnem robu Štajerske, ki sta ostala v okviru Avstrije) po letu 1918, ko je večji del slovenskega jezikovnega ozemlja prišel v jugoslovanski političnoupravni okvir. Šekli (2015: 41–42)

Rajh (2002) in Stramljič Breznik (2004) navajata, da se nekatere iz nemščine prevzete besede glasoslovno in slovnično niso bistveno spreminjale (cuker 'sladkor'), nekatere pa so se spremenile do neprepoznavnosti (puvati ← *bauen* 'graditi'). To se kaže tudi v današnji mestni govorici Maribora in okolice (Valh Lopert 2007, 2008, 2009, 2022a) v oblikospreminjevalnih (pri samostalniku pri tvorbi števila po pravilih slovenskega jezika: *cajt* → *cajti*, *froc* → *froci*; sklanjanju v vseh sklonih: *taca* → *na taci*, *s taco*; *kelnarca* → *kelnarco*; pri glagolu s tvorbo osebnih in neosebniških oblik: *poglihati* > *poglihām*, *poglihāj*, *poglihan*, *poglihat*; *zahaklati* > *zahaklam*, *zahaklaj*, *zahaklan*, *zahaklat*; *špricati* > *špricām*, *špricaj*, *šprican*, *špricat*) in besedotvornih vzorcih (prevzemajo domača besedotvorna obrazila, tj. tvorijo iz samostalnika nov samostalnik *frizer* > *frizerstvo*, *frizura* ali pridevnik > *frizerski* (salon), v *frizerski* (šoli); iz glagola prislov: *glihati* > *glih* ali samostalnik *haklati* > *haklanje*). Toporišič (1992: 218) besede, ki so tvorjene iz prevzetih s pomočjo domačih besedotvornih obrazil, glede na njihov morfološki sestav razume le kot t. i. *na pol prevzete* besede.

Germanizmi v govoru Ruš in Malečnika

V govoru Ruš germanizmi še niso bili analizirani, so pa zajeti v *Slovarju ruškega govora* (Denac 2019) in predstavljajo primerjalno gradivo za tokratno analizo.

Stramljič Breznik (2004: 332) je analizirala sto samostalniških germanizmov v govoru naselja Metave v Malečniku. Predstavila je morfološke spremembe, do katerih prihaja med prilagajanjem nemških besed v jezik prejemnika. Nekateri samostalniki pri prenosu v slovenščino ohranjajo spol – *oma* ž. sp. iz nem. ž. sp. *die Oma*, švoget, m. sp. iz nem. m. sp. *der Schwager*; nekateri pa spol spremenijo – *klošter* m. sp. iz nem sr. sp. *das Kloster*, *glaš* m. sp. iz nem sr. sp. *das Glas* itd. (prav tam). Germanizme v govoru Malečnik je dvakrat obravnavala Valh Lopert (2022a: 76–91, 2022b: 47).

O gradivu

Gre za besedje, ki ga že vrsto let ljubiteljsko zbirajo prebivalci Malečnika kot gradivo za slovarček govora svojega kraja. Zbranih je čez tisoč besed, do sedaj je bilo gradivo že delno analizirano in predstavljeno (Koletnik 2022: 53–75, Valh Lopert 2022a: 76–91, Valh Lopert 2022b: 47, Stramljič Breznik 2022: 92–108).

Primerjala sem v Malečniku uporabljane in potrjene germanizme, ki so vezani na kuhinjo in kulinariko (Valh Lopert 2022: 76–91). Njihovo rabo sem preverjala v *Slovarju ruškega govora* (Denac 2019), ki so ga pomagali sestavljati srednješolci, torej mlajša generacija, in v govoru (septembra 2022) treh naravnih govork ruškega govora.

Namen analize

Germanizmi so preverjeni oziroma potrjeni glede na nemški izvor in pomensko razlago vsaj v enem od naslednjih virov: Bezlajev *Etimološki slovar slovenskega jezika* (dalje B), Snojev *Slovenski etimološki slovar* (dalje Sn), Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* (dalje P), Striedter-Tempsov *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen* (dalje ST) in Debenjakov *Velik nemško-slovenski slovar* (dalje D). Predstavljeni sta tudi (ne)sprejetost v *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2. izd., dalje SSKJ²) in/ali *Slovenski pravopis*

2001 (dalje SP 2001) ter (ne)označenost besed glede na socialnozvrstne kvalifikatorje v obeh. V analizi je iztočnica zapisana v poknjženi obliki krepko, sledita slovnični oznaki za roditelj ednine in spol; za znakom < sledi prevzet samostalnik iz nemščine s členom za spol; za predlogom iz/ preko je dodana etimologija glede na vire;² enojnim narekovajem sledi slovenski pomen; nato pa podatki o vključenosti v oba normativna priročnika in socialnozvrstni kvalifikatorji. Iztočnice sem zapisala v uresničeni obliki, saj sta me zanimala izvor in pomen, zato dialektološka transkripcija ni potrebna.³ Izbrani samostalniki so predstavljeni v treh tematskih sklopih, in sicer vezanih na hrano oziroma obroke, pijačo oziroma tekočino in pripomočke oziroma posodo.

Izbrani germanizmi, potrjeni po izvoru in vključenosti v SSKJ² in SP 2001

Hrana oziroma obroki (39)

ajeršpajz -a m < Eierspeise, die; (D), 'cvrtnjak, jed iz jajčnega testa, ocvrta na maščobi';

ajnpren -a m < Einbrenn, die (D), 'prežganje';

anmohc -a m < Eingemachtes, das; iz avstr. bav. nem. Eingemachtes (ST, B, Sn); SP: nek. lj. ud., 'obara, juhi podobna jed s kuhanim mesom in zelenjavo';

aufšnit -a m < Aufschnitt, der (D) 'narezek';

bleki -a m < Flecken, die; iz stvn. flęc, flęccho, srvn., vlęc, vlęccke 'krpa', mn. flaki (ST, B, P) 'vampi';

cukr -a m < Zucker, der; preko nvn. iz it. zucchero (ST, B, P) 'sladkor';

esihflajš -a m < Essigfleisch, das (D) 'kislo meso';

² Legenda: avstr. bav. nem. – avstrijsko bavarsko nemško; bav. – bavarsko; bav. dial. – bavarski dialekt; kor. nem. – koroško nemško; lat. – latinsko; nem. – nemško; nvn. – novovisokonemško; pgerm. – pragermansko; srvn. – srednjevisokonemško; srvn. – srednjevisokonemško; star. nem. – staronemško; stvn. – starovisokonemško.

³ Za slovar malečniškega govora bo iztočnice dialektološko zapisala in opremila Mihaela Koletnik.

frouštikl -a m < Frühstück, der; iz avstr. bav. nem. Frühstück (ST, B) ‘zajtrk’;

germ -a m < Germ, der (D), ‘kvas’;

kartofl -a m < Kartoffel, die (P) ‘krompir’;

klecprot -a m < Klötze, die; iz srvn. klotze + Brot, das, (-/e/s, -e), ‘sadni kruh’;

klojci -a m < Klötze, die; iz srvn. klotze (ST, B, P), ‘narezano posušeno sadje’;

knidl -a m < Knödel, der; iz avstr. bav. nem. Knödel (ST, B, Sn, P); SSKJ² nižje pog., SP 2001 neknoj. ljud., ‘cmok’;

knubloh -a m < Knoblauch, der; iz avstr. bav. nem. Knoblauch, srvn. knobelouch; (ST, Sn, P), ‘česen’;

košta -e ž < Kost, die; iz srvn. bav. Koste, kost (Speise, Lebensmittel), nvn. Kost, srvn. bav. Kosten (ST, B, Sn, P); SSKJ² nižje pog., SP 2001 neknoj. ljud., ‘hrana, jed, živilo, zaloga hrane’;

krap -a m < Krapfen, der; iz stvn. crāpfō, srvn. Krāpfe, nvn. Krapfen (ST, B, Sn, P), ‘krof’;

kretleh -a m < Kraut, das (Kräuter) (D), ‘zelišče’;

kumič -a m < Kümmel, der; iz bav. avstr. kümm, starejše kumm, stvn. chumi, chume (B, P), ‘kumina’;

kurbos -a m < Kürbis, der (D), ‘buča’;

lorbek -a m < Lorbeer, der; iz srvn. Lôrber, stvn. lôrberi, nvn. Lorbeer (ST, B, S), ‘lovor’;

luštek -a m < Liebstöckel, der; iz srvn. lübestecke, stvn. lubestëcco (ST, B, Sn, P), ‘luštrek’;

marula -e ž < Marille, die; iz bav. avstr. Marille, (Sn, P), ‘marelica’;

mela -e ž < (mleti, mel) Mehl, das, Mahlen, das; iz stvn. molan > mahlen, (Sn, P; D), ‘moka od prvega mela’;

nudlči -a m < Nudel, die; iz bav. avstr. Nudel (ST, B, P); SSKJ² nižje pog., ‘testenina, rezanec, makaroni’;

pac -a m < (pacati) Beizen, das; iz bav. *baissen*, nvn. *beizen* (ST, B), ‘pacati, mehčati, lužiti’;

pohendl -a m < *Backendl*, das (D), ‘pohana piška’;

puter -a m < *Butter*, die; iz bav. avstr. *Putter*, srvn. *butter*, nvn. *Butter* (ST, B, Sn, P); SSKJ² nižje pog., ‘surovo maslo’;

repincl -a m < *Rapünzchen*, das, *Rapunzel*, die; iz kor. nem. *Rapünzel* ali star. nem. *Rapintzle*, *Rapüntzle*, kar ustreza knjiž. *Rapunzel*; (ST, B, Sn, P); SSKJ² nar. vzhodno, ‘motovilec’;

ribezl -a m < *Ribisel*, die; iz bav. avstr. *Ribis(e)l* (ST, B, Sn); SSKJ² brez kvalif., ‘ribez’;

šmorn -a m < (šmoren) *Schmarren*, das; iz nem. *Schmarren* v enakem pomenu, prvotno ‘kašasta, mastna masa’, sorodno z nem. *Schmer* ‘salo’, *schmieren* ‘mazati’; (ST, B, Sn); SSKJ² nižje pog., SP 2001 neknoj. ljud.: ‘praženec’;

šniel -a m <: *Schnitzel*, das; mlajša izposojenka iz nem. *Schnitzel* (ST); ‘zrezek’;

šnitka -a m < *Schnittsalat*, der (D); ‘rezivka’;

šnitleh -a m < *Schnittlauch*, der; iz nvn. *Schnittlauch*, stvn. *snitalouh*, zloženo iz srvn. *snite* ‘rezina’ in *louh* ‘čebula’ (ST, B); ‘drobnjak’;

špeh -a m < *Speck*, der; iz bav. srvn. *spëch*, varianta srvn. *Spëc*, nvn. *Speck* (ST, B, Sn, P); SSKJ² pog., SP 2001 neknoj. pog.; ‘salo, slanina’;

štaubcuker -a m < *Staubzucker*, der (D); ‘sladkor v prahu’;

te -a m < (tej pri ST) *Tee*, der; iz, nvn. *Tee* (ST); ‘čaj’;

zaus -a m < *Soße*, die; iz nvn. *Soße* (B); ‘omaka’; SSKJ² nižje pog., SP 2001 neknoj. ljud.;

zemft -a m < (žénof) *Senf*, der; iz srvn. *sënef*, *sënf*, stvn. *sënaf*, nvn. *Senf*, nem. *Senf* ‘gorúšica’ (ST, B, Sn, P); ‘gorčica’;

žemlprezni -a m < *Semmelbrösel*, mn. (D); ‘bele drobtine’;

Pijača oziroma tekočina (3)

čvič -a m (cviček) <; iz srvn. *zwicken* 'trgati', bav. dial. *gezwickte Milch* 'mleko, ki se je ravno začelo kisati'; etwas *Saures*, bes. ein *saures Getränk* 'kislo vino' (ST, B, Sn, P); SSKJ² nar., SP 2001 pokr., 'zelo kisla pijača';

jesih -a m < *Essig*, der; iz stvn., srvn. *eʒʒih* (lat. *acētum*) (ST, B, Sn, P); SSKJ² nižje pog., SP 2001 neknoj. ljud., 'kis';

krahrl -a m < *Kracherl*, das (D), 'peneča limonada/oranžada';

Pripomočki oziroma posoda (18)

bajndlek -a m (bajdl) < *Wandl*, das; iz bav. **baidl*, **baidling* poleg *Wandl*, *Reindel* 'ponev' (B); (? *Beidhändigkeit*, die, obojeročnost (D)), 'globoka, glinasta posoda';

beštek -a m < *Besteck*, das (D) 'pribor';

kibla -a s < *Kübel*, der; iz avstr. bav. nem. *Kübel* (ST, B, Sn, P); SSKJ² nižje pog., SP 2001 neknoj. pog., 'vedro';

korp -a m < *Korb*, der; iz srvn. *korbe*, stvn. *churba*, nem. der *Korb* (ST, B, Sn, P); 'košara'.

kuhla -e ž < *Kochlöffel*, der, (P); (verjetno iz stvn. *kohhōn* 'kuhati', iz lat. *coquere* 'kuhati' (Sn)) 'kuhalnica';

pleh -a m < *Blech*, das; iz srvn. *blēch* v bav. izreki *plēch*, bav. *plech* 'pločevina, pekač'; 'pekač' (ST, B, Sn, P); SSKJ² nižje pog., SP 2001 neknoj. ljud.;

pretl/pritl -a m < *Brett*, das (D), 'deska';

protfan -a m < *Pfanne*, die; iz bav. avstr. refleksa za srvn. *brat-pfanne*, zloženo iz srvn. *braten*, nvn. *braten* 'peči' in srvn. *pfanne*, nvn. *Pfanne* 'ponev' (B), 'pekač';

protror -a m < *Bratofen*, der, *Backröhre*, die (D), 'pečica';

ribežl -a m < *Reibeisen*, das; zloženska iz srvn. *rīben*, nem. *reiben* 'ribati', in *īsen*, nem. *Eisen* 'železo', 'železo za ribanje' (ST, B, Sn, P); SSKJ² brez kvalif., 'strgalo';

rink -a m < Ring, der; iz bav. nem. *Rinken* ‘zaponka’, iz pgerm. **hrengjōn* ‘nekaj okroglega’, delno iz srvn. *rinc*, nem. *Ring* ‘krog, obroč, prstan’, iz pragerm. **hrenga-* (ST, B, Sn, P); SSKJ² nižje pog.; SP 2001 neknj. ljud. ‘obroč’;

špeh mašin -a m < Speck, der (D) ‘slanina’; Maschine, die ‘stroj’ vir;

šporherd -a m < (špôrhert pri Sn, šporget pri B) Sparherd, der; iz nem. *sparen* ‘varčevati’ in *Herd* ‘ognjišče’ (B, Sn); ‘štedilnik’;

šprudl -a m < Sprudler, der (D); ‘žvrklja, lesena priprava z odebeljenim nazobčanim koncem zlasti za pripravljanje tekočega testa’;

talar -a m < Teller, der; iz avstr. bav. nem. *Täller* (ST, B); ‘krožnik’;

trahtar -a m < Trichter, der; iz srvn. *Trahter*, bav. Avstr, *Tracter*, nvn. *Trichter* ‘vreči čez, prenesti, prebosti’ (ST, B, P); ‘lijak’;

tringlazl -a m < Trinkglas, das (D); ‘kozarec’;

vaga -a m < Waage, die; iz stvn. *Wâga*, srvn. *Wâge*, nvn, *Waage* (ST, B, Sn, P); SSKJ² pog., SP 2001 neknj. pog.; ‘tehtnica’.

Uresničeni germanizmi v govoru Ruš v primerjavi z germanizmi iz gradiva za slovar malečniškega govora:

Hrana oziroma obroki		
Gradivo za slovar malečniškega govora (39)	<i>Slovar ruškega govora</i> (Denac 2019) (12 + 4*)	Govorke (2022) (34)
ajeršpajz	–	–
ajnpren	ajnpren/ajpren	anprajn;
anmohc	anmohc/ajnmohc	ajngemohc
aufšnit	aufšnit	aufšnit (suhomesnati)
bleki	–	bleki
cukr	(<i>cuker</i> mi je pado)*	cuker
esihflajš	–	esihflajš
froustikl	frouška (ž. sp.)	frouštik

germ	–	germ
kartofl	–	–
klecnprot	klecnprot	klecnprot
klojci	–	klojci
knidl	–	knedl
knubloh	–	klobuh
košta	(<i>koštat</i> ‘poskusiti hrano’)*	košta
krap	–	krap
kretleh	–	krajtleh
kumič	–	kumna (ž. sp.)
kurbos	kurbus	kurbos
lorbek	lorbek	lorbek
luštek	–	luštrenk
marula	–	–
mela	–	–
nudlči	(<i>nudlvaler</i>)*	nudlči ‘ribana kaša’
pac	(<i>pacati</i> ‘popackati, počasi’)*	pac
pohendl	–	–
puter	–	puter
repincl	repincl	repincl
ribezl	–	ribezl
šmorn	šmorn	šmorn/šmarn
šniel	–	šniel
šnitka	šnitka	šnitka
šnitleh	šnitlah	šnitleh
špeh	–	špeh
štaubcuker	štaubcuker	štapcuker
te	–	te
zaus	–	zos
zemft	–	zenf
žemplrezni	–	zemplrezli/prezli

Pripomočki oziroma posoda		
Gradivo za slovar malečniškega govora (18)	<i>Slovar ruškega govora</i> (Denac 2019) (10 + 1*)	Govorke (2022) (18)
bajndlek	–	vajdlenk
beštek	beštek	bištek
kibla	–	kibla
corp	corp/korpič	corp/korpič
kuhla	kuhla	kuhla
pleh	pleh (nizek)	pleh (nizek)
pretl/pritl	pretl	pretl
protfan	protfan	protfan (visok)
protror	protror	protror
ribežl	ribežl	ribežl
rink	rinka (ž. sp.)	rink (m. sp.)
špeh mašin	–	flajš mašin
šporherd	–	šporhert
šprudl	(šprudlat)*	šprudl
talar	talar	toler
trahtar	–	trohter
tringlazl	–	tringlazl
vaga	–	vaga

Pijača oziroma tekočina		
Gradivo za slovar malečniškega govora (3)	<i>Slovar ruškega govora</i> (Denac 2019) (0)	Govorke (2022) (1)
čvič	–	–
jesih	–	esih
krahrl	–	–

Ugotovitve

V primerjalni analizi vpetosti germanizmov v ruški in malečniški govor sem izhajala iz nabora 60 izbranih samostalniških germanizmov, ki so izvorno potrjeni slovarjih B, ST, Sn, P in tudi v D. Od teh je glede na socialnozvrstne kvalifikatorje v SSKJ² vključenih 16: *čvič* (narečno), *re-pincl* (narečno vzhodno), *špeh*, *vaga* (pogovorno), *jesih*, *kibla*, *knidl*, *košta*, *nudlči*, *pleh*, *puter*, *rink*, *šmorn*, *zaus* (nižje pogovorno), dva pa nimata kvalifikatorja *ribežl*, *ribezl*; v SP 2001 pa 11: *čvič* (pokrajinsko), *kibla*, *špeh*, *vaga* (neknjižno pogovorno), *jesih*, *knidl*, *košta*, *pleh*, *rink*, *šmorn*, *zaus* (neknjižno ljudsko).

V ruškem govoru od 60 izbranih germanizmov, ki poimenujejo (a) hrano oziroma obroke (39), najdemo v Denac (2019) zapisanih 12, še štirje so prepoznani iz drugih oblik: *cuker*, *koštat*, *nudlvaler*, *pacati*; pri govorkah pa je uresničenih kar 34 germanizmov (niso: *kartofl*, *marula*, *mela pohendl*); (b) pripomočke oziroma posodo (18), je v Denac (2019) deset, enega (sam. *šprudl*) prepoznamo v namenilniški glagolski obliki *šprudlat*; pri govorkah *so* uresničeni vsi; (c) pijačo oziroma tekočino (trije) v Denac (2019) ne zasledimo nobenega, pri govorkah pa le enega (*esih*).

Germanizmi obstajajo v govoru Ruš in Malečnika, čeprav spadata v različni narečni skupini vzhodno in zahodno od Maribora. Oba govora vplivata na oblikovanje mestne govornice tudi s še vedno aktualno rabo germanizmov.

Literatura

France BEZLAJ, 1977–2007: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*. Ljubljana: Založba ZRC.

– –, 1985: Iz slovenskega imenoslovja. *Ruška kronika*. Ruše: Krajevna skupnost. 25–26.

D = Doris DEBENJAK, Božidar, DEBENJAK, Primož DEBENJAK, 2003: *Veliki nemško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.

Boštjan DENAC, Matilda KUMPREJ, Manja ŽVIKART, 2019: *Slovar ruškega govora: pripravljeno ob 70. obletnici šole*. Ruše: Gimnazija in srednja kemijska šola.

Matjaž GRAHORNIK, 2016: Mihael, prvi Glaser na »Kovačevem«. *Ruše (Talenti v Gla(s)zerjevem rodu)*. Ruše: Društvo za razvoj Lira. 51–57.

Mihaela KOLETNIK, 2001: *Slovenskogoriško narečje*. (Zora, 12). Maribor: Slavistično društvo.

– –, 2022: Narečna podoba malečniškega govora. *Narečno besedje slovenskega jezika. V spomin na akademikinjo Zinko Zorko.* (Zora, 148). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. 53–75.

Jože KOROPEC, 1977: Ruše v srednjem veku. *Glazerjev zbornik.* Maribor: Univerza: Zgodovinsko društvo. 48/13, 1–2, 76–90.

K 1995= *Krajevni leksikon Slovenije.* Ljubljana: DZS. 333–334.

Tanja MARHL, 2006: *Ruški govor in dialektizmi v poeziji Janka Glazerja.* Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.

Maks PLETERŠNIK, 2006: *Slovensko-nemški slovar.* Transliterirana izd. Ur. Metka Furlan. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Dostopno na: <http://www.fran.si/136/maks-pletersnik-slovensko-nemski-slovar> (pridobljeno 9. 12. 2022).

Bernard RAJH, 2002: *Od narečja do vzhodnoštajerskega knjižnega jezika.* (Zora, 19). Maribor: Slavistično društvo.

Vili REZMAN, 2016: Talent v rodu: (skice za študijo O Gla(s)zerjih iz druge perspektive). *Ruše (Talenti v Gla(s)zerjevem rodu).* (Zbirka tu sem jaz doma (gost)). Ruše: Društvo za razvoj Lira. 9–50.

– –, 2019: *Kalvarije.* (Zbirka Ruše – tu sem jaz doma (gost)). Ruše: Društvo za razvoj Lira. 39–40.

SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika.* Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, 2014. Dostopno na: www.fran.si (pridobljeno 9. 12. 2022).

SP = *Slovenski pravopis.* Elektronska izdaja, 2014. Dostopno na: <http://www.fran.si/134/slovenski-pravopis> (pridobljeno 9. 12. 2022).

Sn = Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar.* Dostopno na: www.fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar (pridobljeno 9. 12. 2022).

Marko SNOJ, 2005: O prevzetih besedah, tujkah in izposojenkah. *Slovenski jezik* 5, 113–122. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-0DM8KLLKQ> (pridobljeno 9. 12. 2022).

– –, 2006: O tujkah in izposojenkah v slovenskem jeziku, *Slavistična revija* 54/1, 343–349. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-IPD1MSIW> (pridobljeno 9. 12. 2022).

– –, 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen.* Ljubljana: Modrijan: Založba ZRC.

Barbara SRNKO (2013). *Jezikovna zvrstnost učencev tretjega triletja osnovne šole v danih govornih položajih.* Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2004: Germanizmi v zahodnem slovenskogoriškem podnarečju. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia* 14/2, 331–336.

– –, 2022. Poimenovanja oseb v govoru Malečnika. *Narečno besedje slovenskega jezika: v spomin na akademikinjo Zinko Zorko.* (Zora, 148). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. 92–108.

ST = Hildegard STRIEDTER TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Berlin: Osteuropa-Institut; Wiesbaden: in Kommission bei O. Harrassowitz.

Matej ŠEKLI, 2015: Pomenska polja nemških izposojenk v slovenščini, *Jezikoslovni zapiski* 21/2, 31–44.

Biba TERŽAN, 1985: *Ruška kronika*. Ruše: Krajevna skupnost. 25–42.

Jože TOPORIŠIČ, 1991: *Družbenost slovenskega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

– –, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

– –, 2006: *Besedjeslovne razprave*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Josip TERŽAN (ur.), 1985: *Ruška kronika*. Ruše: Krajevna skupnost.

Silvo TORKAR, 2021: *O imenih Malečnik, Metava, Nebova, Celestrina in Trčova* (osebna korespondenca 17. 9. 2021).

Alenka VALH LOPERT, 2007: Germanizmi v oddajah komercialne radijske postaje Radio City v Mariboru. *Akten der 10. Arbeitstagung für bayerisch-österreichische Dialektologie in Klagenfurt* 19.–22. September 2007. 441–457.

– –, 2008: Prevezeto besedje v jeziku komercialne radijske postaje (Radio City v Mariboru), *Jezikoslovni zapiski* 14/1, 123–137.

– –, 2009: Raba tujk v mariborskih govorjenih medijih, *Slavia Centralis* 2/2, 50–62.

– –, 2022a: Germanizmi v malečniškem govoru. *Narečno besedje slovenskega jezika: v spomin na akademikinjo Zinko Zorko*. (Zora, 148). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. 76–91.

– –, 2022b: Germanizmi v govoru Malečnika pri Mariboru (vezani na kmečko okolje). *Slovenski dialektološki posvet 4*. Ljubljana: ZRC SAZU, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. 47. Dostopno na: <http://sdp.zrc-sazu.si/> (pridobljeno 9. 12. 2022).

Sergej VRIŠER, 1976: *Malečnik*. (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, 62). V Mariboru: Obzorja.

Zinka ZORKO, 1988/89: Narečna podoba mariborskega predmestja, *Jezik in slovstvo* 34/7–8, 170–178.

– –, 1990: Ruški govor. *Razprave* 13. Razred za filološke in literarne vede. Ljubljana: SAZU. 203–211.

– –, 1993: Daljšanje akuta v severovzhodnih slovenskih narečjih, *Slavistična revija* 41/1, 193–207. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-ZKI24O5S> (pridobljeno 9. 12. 2022).

– –, 1995: Ruški govor. *Narečna podoba Dravske doline*. (Piramida, 3). Maribor: Kulturni forum. 309–318.

– –, 1998: Daljšanje akuta v severovzhodnih slovenskih narečjih. *Haloško narečje in druge dialektološke študije*. (Zora, 6). Maribor: Slavistično društvo. 189–208.

Spletni viri

<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi201702/> (pridobljeno 9. 12. 2022).

<https://glaser.rkc.si/index.php/content/display/67/glaserjev-salon/20> (pridobljeno 9. 12. 2022).

<https://malecnik.si/> (pridobljeno 9. 12. 2022).

<https://www.ruse.si/objave/175> (pridobljeno 9. 12. 2022).

<https://www.kamra.si/mm-elementi/ruse-4/> (pridobljeno 9. 12. 2022).

<https://lipovlist.turisticna-zveza.si/malecnik-dotik-svetega-izkusnja-vecnega/> (pridobljeno 9. 12. 2022).

<https://www.zupnijaruse.si/index.php/sl/cerkev-sv-marije-v-rusah/zunanjost-cerkve> (pridobljeno 9. 12. 2022).

AKTUELLE GERMANISMEN IN DER MUNDART VON RUŠE

Der Beitrag stellt die Analyse ausgewählter Germanismen dar, gebraucht in der heutigen Mundart der Stadt und Gemeinde Ruše, gelegen im Drautal, etwa 14 Kilometer westlich von Maribor. Die Funde von Brandgräbern in der Umgebung zeigen, dass die Region Ruše bereits in den ersten drei Jahrhunderten des ersten Jahrtausends v. Chr. für kurze Zeit besiedelt war (Teržan 1985: 27). Röste, die erste Nennung des Ortes, geht auf das Jahr 1091 zurück (Bezljaj 1985: 26), als die Siedlung mit einer Schenkungsurkunde der Familie Spanheim in den Besitz des Benediktinerklosters aus Šentpavl im Labotska-Tal übergang. Laut Zorko (1995: 308) gehört die Ortsmundart von Ruše zur steirischen Dialektgruppe, genauer zu den nordsteirischen Dialekten und stellt ein Bindeglied zwischen den steirischen und kärntnerischen Dialekten (insbesondere) im Bereich Phonetik dar, die sie neben Syntax und Morphologie genauer analysierte (ebd. 308–318). Der Wortschatz, dessen Bestand von Zorko nicht gesondert erfasst wurde, ist reich an Germanismen, die auf historische, politische und religiöse Gründe zurückzuführen sind.

Im Beitrag werden 60 substantivische Germanismen behandelt, die dem Themenbereich Küche und Kulinarik zugeordnet werden (Essen und Mahlzeiten, Getränke bzw. Flüssigkeiten, Zubehör bzw. Geschirr) und von den heutigen Einwohnern von Ruše weiterhin verwendet werden. Der Zweck der Analyse besteht darin, die in der heutigen Zeit gebrauchten Germanismen in Ruše (westlich von Maribor, steirische Dialektgruppe) mit jenen in Malečnik (östlich von Maribor, pannonische Dialektgruppe) miteinander zu vergleichen. Beispiele Ruše – Malečnik: ajnmoht – anmohc, frojštik – frouštikl, esih – jesih, korpa – korp, taler – talar, zos – zaus ... Der deutsche Ursprung und die Bedeutung der erfassten Wörter wurden überprüft an folgenden Quellen: Bezljaj (1977–2007) *Etymologisches Wörterbuch der slowenischen Sprache*, Snoj (2003) *Slowenisches Etymologisches Wörterbuch*, Pleteršnik (2006) *Slowenisch-Deutsches Wörterbuch*, Striedter-Temps (1963) *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*; in Einzelfällen wurde zur Überprüfung Debenjak (2003) *Großes Deutsch-Slowenisches Wörterbuch* herangezogen.